

Otthonos elegancia – határon túl

A magyar nyelvű felsőoktatás határainkon túl köztudottan sok helyütt csak mutatóban van jelen. Nagyon kevés az olyan intézmény, ahol a magyar tanszéken nemcsak anyanyelvi, történelmi és irodalmi alapokat oktatnak, hanem irodalomtudományt és -történetet, generatív nyelvészetet vagy szociolingvisztikát is, kellő rétegzettséggel. A Nyitrai Konstantin Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának keretein belül működő Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék e kevés intézmény egyike.

Örömmel fogadhatunk minden olyan kezdeményezést, amely a határon túli oktatók tevékenységét, kutatásait prezentálhatja. Ezek közé tartozik a tavaly megjelent összeállítás, melyben a nyitrai tanszék oktatói és óraadói által végzett kutatómunka eredményeit olvashatjuk.

Sándor Anna a tanulmánykötethez írt előszavában kiemeli, mennyire jelentős – több szempontból is – a kötet megjelenése: „A tanszék oktatói szakmai felkészültségüknek köszönhetően már a múltban is gazdag kutatói tevékenységet mutathattak fel, melyből az elmúlt időszakban számos monográfia, tanulmány és egyéb írás született. Az utóbbi néhány évben azonban a hagyományos témák és módszerek mellett olyan tematikai és módszerbeli megújulás folyamata indult el a tanszék kutatói munkájában, melynek termését szakmai berkekben már eddig is érdeklődő figyelemmel kísérték, s melynek legújabb eredményeit e tanulmánykötetben kívánjuk közreadni. A tanulmánykötet létrejötté mellett szól az a körülmény is, hogy a tanszéken folyó kutatások eredményeiből 1993-ban jelent meg utoljára közös kiadvány.” A „Studia artis grammaticae et litterarum” borítócímet viselő kötet a maga nemében tehát hiánypótló vállalkozás, egyfelől a Konstantin Egyetem magyar kutatásainak összegző kiadványaként, másrészt olyan tanulmányok megjelenési helyeként, melyek – tudományos szempontból – jelentős eredményeket prezentálnak.

A kötet két részre tagolódik. Az első rész négy nyelvészeti tárgyú tanulmányt foglal magában. Ezek mindegyike alapos kutatómunka eredménye, feltűnő a szövegek szerzőinek (Sándor Anna, Presinszky Károly, Vörös Ferenc, Bauko János) szakmai felkészültsége, módszereik és érvelésük koherenciája, egységessége. A tanulmányok olyan problémákhoz nyúlnak, melyek a határon túli, jelesül a Nyitra-vidéki magyarság társadalmi és nyelvi meghatározottságaiban gyökereznek; tehát egy bizonyos mikroközösség nyelvhasználatának valamely összetevőjével foglalkoznak, elsősorban a dialektológia és az onomasztika szempontjai alapján. Bár első látásra egy Nyitra-vidéki község lakóinak nyelvhasználatát vizsgáló dolgozat érdekesebbnek tűnik az egyetem magyar szakos hallgatói személyneveinek vizsgálatánál, mindkét kutatás sokban segítheti elő akár a helyi, akár az anyaországi kutatók munkáját, olyan eredményekre világítva rá, melyek hosszútávon akár a jelenlegi paradigmák eltolódásához is vezethetnek a határon túli, kisebbségben, egyes etnikumú közösségekben élő magyarság megközelítését illetően.

A kötet második részében az irodalommal foglalkozó további öt tanulmány alaposságát, problémafelvetésének jelentőségét méltathatjuk. A Czuczor Gergely munkásságával foglalkozó tanulmányban Révész Bertalan, saját kutatásai nyomán közzétesz néhány olyan adatot, amely új megvilágításba helyezi a szerzőt, és ennek következtében munkásságának értelmezése is új filológiai horizontokkal bővül. Itt konkrétan Révész azon felfedezésére gondolok, ahol Czuczor néptáncsal való foglalatosságáról beszél. Az irodalmi tanulmányok nagy része természetesen kapcsolódik a Felvidék múlt- és jelenbeli iro-

dalmi életéhez. Czuczor és *Mécs László* (*Bárcei Zsófia* tanulmánya) is kötődött/kötődik a régióhoz; *František Miko* teoretikus szlovák származású, a Konstantin Egyetem oktatója – a róla szóló *Benyovszky*-tanulmány a szerző elméleti munkásságát igyekszik összefogni. *Csehy Zoltán Antonio Becadelliről* szóló munkája már csak a tanulmány szerzője által illeszkedik e kontextusba, aki egyúttal a humanista szerző legjelentősebb művének, a szinte már botrányosan pajzán ‚Hermaphroditus’-nak a fordítója. Szintén csak a szerző által köthető Nyitrához a kötet záró tanulmánya, *Keserű József* értekezése a párbeszéd és a vita irodalomelméleti, -filozófiai aspektusairól. Mindegyik szövegről elmondható azonban az, hogy a felvetett problémát több oldalról járja körbe, sokszor messzemenő következtetéseket vonva le a tárgy elemzését követően.

Némileg kritikus pontja a kötetnek a szövegeket lezáró rezümék nyelvhelyessége. Ezek két nyelven olvashatóak, szlovákul és angolul. A szlovákhoz érdemben nem szólhatok hozzá, az angolt viszont sok helyütt sutának érzem, nem egészen „angolosnak”.

A kötet, azt hiszem, bármelyik magyarországi egyetemnek is becsületére válhatna. Annál örömtelibb a tudat, hogy kicsit talán nehezebb körülmények, „meredekebb” feltételek közt születhetett meg.

Sándor Anna – Vörös Ferenc (2004, szerk.): *Studia artis grammaticae et litterarum*. Nyitrai Konstantin Egyetem KTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, Nyitra.

Harci Andor
PTE, BTK

A medialitás létmódja

A ,Történelem, kultúra, medialitás című kötet

E kötet az irodalomtudományi diszciplína változását dokumentálja, amely az úgynevezett „kulturális fordulat”, vagyis a kultúratudományok (filozófiai és kulturális antropológia, történettudomány, rendszerelmélet, média- és kommunikációtudomány, vizuális tudományok, zenetudomány, kritikai kultúrakutatás stb.) – nyugati tendenciájú – előtérbe kerülésének hatására zajlik.

Ha az „irodalomtudomány gyakorlati művelhetőségének” (*Kulcsár-Szabó Zoltán*), tehát például az oktatásnak a szempontjából mérlegeljük a ‚Történelem, kultúra, medialitás’ című, – minden értelemben – súlyos tanulmánykötetet, több kétellyel is szembesülünk. Mindenekelőtt azzal, hogy a kötetben szereplő tanulmányok fő esszé-tartó elméleti vonulata – az irodalomtudomány mibenlétének a kultúratudományok (azok közül is elsősorban a médiatudományok) térhódításával (a szerkesztők előszavában: „ofenzívájával”) megváltozó, elsősorban teoretikus értelemben vett önértésének, öndefiniálásának, identifikálásának a reflektálása – milyen módon része annak a folyamatnak, amely képes túllépni az elitoktatás és a tudományos-szakmai rétegek szintjén, és magyarázó erővel hatni a szélesebb körben vett oktatás stratégiáira. A másik fontos kétely, hogy amennyiben – e kötet lététől, hasznától, jelentőségétől stb. függetlenül – a széleskörű oktatás tudatosan reflektál is a kultúratudományok térhódítására, milyen szerepet szán – az